

УДК 346:347.72.036

ДИСКВАЛІФІКАЦІЯ ЯК ФОРМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРІВ КОМПАНІЙ

*Ю. В. Хорт, кандидат юридичних наук, асистент
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого*

Присвячено дослідженню такої форми відповідальності директорів компаній, як дискваліфікація. Проаналізовано сутність, правову природу, функції дискваліфікації директорів компаній, а також механізм його реалізації. Проведено порівняльний аналіз законодавства Великої Британії та Росії.

Ключові слова: *відповідальність директорів, дискваліфікація, директор, господарське товариство, компанія.*

Актуальність проблеми. Відповідальність директорів компаній у сучасному праві розглядається як один із необхідних механізмів забезпечення ефективної системи корпоративного управління. Адже їх діяльність, пов'язана зі вчиненням певних дій, у першу чергу щодо розпорядження активами компанії, які можуть так чи інакше зачіпати інтереси широкого кола осіб, включаючи акціонерів, кредиторів, працівників компаній та ін. Публічний інтерес, пов'язаний головним чином з охороною правопорядку, також може бути порушений унаслідок протиправних дій товариства. Необхідність захисту сукупності зазначених інтересів вимагає забезпечення ефективних заходів юридичної відповідальності директорів компаній.

Одним із найпізніших механізмів притягнення директорів компаній до відповідальності, що був розвинутий зарубіжним правом, є інститут дискваліфікації. Його сутність полягає у тому, що особам забороняється на підставі судового рішення чи адміністративного розпорядження обіймати посаду менеджера компанії, якщо вони порушили законодавчі положення чи вимоги, спрямовані на захист кредиторів [12, с. 399].

Дискваліфікація директорів компаній добре відома у зарубіжному законодавстві, зокрема Австралії¹, Великої Британії, Франції² та не так давно закріплена й у Російській Федерації. Група експертів високого рівня пропонує запровадити санкції до директорів у вигляді дискваліфікації за обманні фінансові і ключові нефінансові звіти чи взагалі неналежне виконання їх обов'язків і на загальноєвропейському рівні [14, с. 12, 69–70]. Цей інститут фактично є недослідженим в українській юридичній науці, за винятком праці

¹ Статті 206 А – 206 НА Закону Австралії «Про корпорації» 2001 р.

² Статті L 653-1 – L 653-11 Комерційного кодексу Франції.

О. Р. Кібенко, в якій розглядалася дискваліфікація директорів за правом Великої Британії [1, с. 295–297, 323]. Однак правова природа, функції дискваліфікації директорів та окремі аспекти, пов'язані з механізмом її реалізації, залишаються недослідженими.

Формулюванні цілей. Мета статті — проаналізувати інститут дискваліфікації директорів компаній на прикладі законодавства Великої Британії та Російської Федерації, а також надати пропозиції щодо вдосконалення українського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо спочатку особливості застосування дискваліфікації директорів на прикладі законодавства Великої Британії, оскільки саме в цій країні зазначений інститут виник та найбільш ґрунтовно розроблений.

Уперше про необхідність введення законодавчих положень щодо дискваліфікації директорів за здійснення діяльності, спрямованої на обман кредиторів та оголошення особи неочищеним від боргів банкрутом згадується у §§ 56–57, 61–62 доповіді парламентського комітету, який займався питаннями реформи корпоративного права Великої Британії, під головуванням Гріна 1926 р. [13]. Дискваліфікацію за вчинення зазначених правопорушень уперше введено статтями 217, 275 Закону Великої Британії «Про компанії» 1929 р. Свій подальший розвиток ці законодавчі положення отримали у доповіді Корка 1982 р. Кодифікацію законодавства про дискваліфікацію уперше здійснено у 1986 р. шляхом прийняття окремого Закону «Про дискваліфікацію директорів компанії», який діє до сьогодні [6]. Порядок притягнення директорів до дискваліфікації регламентовано у Правилах провадження неплатоспроможних компаній (дискваліфікація непридатних директорів) 1987 р. [10].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону Великої Британії «Про дискваліфікацію директорів компанії» дискваліфікація полягає в обмеженні особи бути директором компанії, її управляючим майном, брати участь у заснуванні, створенні чи управлінні компанією без дозволу суду, а також бути управляючим конкурсною масою (ліквідатором, довірчим управляючим). У праві Великої Британії це покарання розглядається як додаткове до цивільних чи кримінальних санкцій. Воно поширюється як на фізичних, так і на юридичних осіб, а також на тіньових (*shadow directors*) (ст. 6, ч. 5 ст. 9 Е зазначеного Закону) та фактичних директорів (*de-facto directors*)¹.

¹ Директор включає особу, яка обіймає посаду директора, як би ця посада не називалася (§ 22 (4) Закону Великої Британії «Про дискваліфікацію директорів компанії»).

Тіньовий директор відносно компанії означає особу, відповідно до вказівок та інструкцій якої директори компанії мають діяти (ч. 5 ст. 22 (5) Закону Великої Британії «Про дискваліфікацію директорів компанії»). Поняття «директор» також включає осіб, які діють як директори, однак не є призначеними на цю посаду (Re Hydrodan (Corby) Limited [1994] BCC 161 and Re Lo-line Electric Motors Limited [1988] Ch 477).

До основних функцій дискваліфікації належать функція захисту інтересів кредиторів і ринків капіталу та превентивна функція [9, с. 255–257]. Дискваліфікацію спрямовано на стримування зловживання обмеженою відповідальністю та поліпшення стандартів ведення бізнесу [4, с. 348]. Як зазначає К. Кемпбел, основна її мета — це захист інтересів громадськості, а не покарання директорів. За допомогою дискваліфікації тимчасово усувається свобода особи брати участь в управлінні справами компанії з обмеженою відповідальністю. Публічний інтерес захищається шляхом усунення директора від можливості повторення поганого управління іншою компанією в майбутньому [3, с. 350; 7, с. 32].

Згідно зі статтями 2–6, 9А–9Е, 10–11 зазначеного Закону, ст. 52 Закону Великої Британії «Про кримінальне судочинство» 1993 р. підставами дискваліфікації є: 1) визнання винним у вчиненні злочину, пов'язаного зі створенням, управлінням, розпорядженням майном або ліквідацією компанії; 2) систематичне (не менше трьох разів протягом п'яти років) невиконання зобов'язань, передбачених законодавством про компанії, зокрема щодо складання і подання документів, а також передбачених законом повідомлень Регістратору компаній; 3) порушення законодавства про неплатоспроможність за діяльність, спрямовану на обман кредиторів (*fraudulent trading*), неправомірну підприємницьку діяльність (*wrongful trading*), оголошення особи неочищеним від боргів банкрутом (*undischarged bankrupt*); 4) дискваліфікація директора як професійно непридатного (*unfit*); 5) порушення законодавства про конкуренцію (зокрема, зловживання монопольним становищем, недобросовісна конкуренція); 6) порушення законодавства на ринку цінних паперів (здійснення інсайдерської діяльності).

Директори можуть дискваліфікуватися у судовому (шляхом видання розпорядження суду про дискваліфікацію) чи позасудовому (шляхом підписання зобов'язання про дискваліфікацію (*disqualification undertaking*) порядку. Останню процедуру введено з метою зменшення витрат та економії часу як альтернативу повному судовому слуханню справи. Вона має адміністративний характер.

Останніми декількома роками близько 77 % дискваліфікацій було накладено шляхом підписання зобов'язання про дискваліфікацію. У середньому накладається 1200 дискваліфікацій на рік [16, с. 265]. Більшість дискваліфікацій здійснюються за ст. 6 Закону Великої Британії «Про дискваліфікацію директорів компанії» (дискваліфікація директора як професійно непридатного). За 2008–2009 рр. за цією статтею було накладено 1252 дискваліфікацій, з них 80 % шляхом підписання зобов'язання про дискваліфікацію [17].

Зупинимося на цій процедурі більш докладно. Порядок позасудового накладення покарання у вигляді дискваліфікації регулюється статтями 6 та 8

Закону Великої Британії «Про дискваліфікацію директорів компанії». Зобов'язання про дискваліфікацію підписується директором та передбачає наслідки, аналогічні покладеним судом при винесенні розпорядження про дискваліфікацію. Воно застосовується за умови, якщо це в інтересах суспільства та відсутній спір між сторонами стосовно строків та підстав запровадження дискваліфікації. Відповідальність за порушення зобов'язання про дискваліфікацію та негативні наслідки для осіб, на яких воно покладається, ті самі, що й при винесенні судового розпорядження про дискваліфікацію; відомості про підписання зобов'язань про дискваліфікацію підлягають включенню до реєстру дискваліфікацій.

Особи, які можуть накладати покарання у вигляді підписання зобов'язання про дискваліфікацію, такі: 1) Секретар держави, а за наявності його згоди також конкурсний управляючий (*official receiver*) (при дискваліфікації директора як професійно непридатного); 2) управління законної торгівлі (*Office of fair trading*) чи інший регулятор: генеральний директор телекомунікацій, управління ринками газу та електроенергії, генеральний директор водопостачання, регулятор залізничного транспорту; управління цивільної авіації (в разі порушення законодавства про конкуренцію)¹.

Строк, протягом якого особа може бути дискваліфікована, варіюється залежно від підстав дискваліфікації від 2 до 15 років. Як посібник з визначення строків дискваліфікації у Великій Британії розглядається справа *Re Sevenoaks Stationers (Retail) Ltd [1991] Ch 164*. За статистичними даними, у період з 2007 по 2008 р. 60 % осіб були дискваліфіковані строком на 5 років, 33 % — строком від 6 до 10 років і тільки 7 % — строком на 15 років [15].

Порушення розпорядження суду про дискваліфікацію є кримінальним злочином, який карається позбавленням волі чи штрафом (або тим та іншим)². Персональна відповідальність покладається не тільки на дискваліфіковану особу, а й на іншу особу, яка свідомо діяла під її керівництвом, виконуючи її інструкції чи вказівки, та юридичну особу³. Дискваліфікована особа, яка бере участь у процесі управління компанією, несе додаткову особисту майнову відповідальність за боргами останньої, що виникли за період, протягом якого ця особа брала участь у менеджменті. Таку саму відповідальність несе недискваліфікована особа, яка підкорялася інструкціям дискваліфікованої особи щодо управління компанією. Відповідальність цих осіб є солідарною⁴. Утім, дискваліфікований директор може звернутись до суду з клопотанням про дозвіл діяти як директор або інша особа, що бере участь в управлінні компанією⁵.

¹ Частина 2 ст. 7, 9 В, 9 Е Закону Великої Британії «Про дискваліфікацію директорів компанії».

² Стаття 13 цього Закону.

³ Стаття 14 цього Закону.

⁴ Стаття 15 цього Закону.

⁵ Стаття 17 цього Закону.

Суд може задовольнити таке клопотання, наприклад, якщо директор успішно управляє іншою компанією [8, с. 360].

Реєстр дискваліфікованих осіб ведеться Секретарем держави (*Secretary of State*)¹ з указівкою на обставини дискваліфікації та видані судом індивідуальні дозволи діяти як директор. Цей реєстр міститься на сайті Будинку компаній (Companies House) www.companieshouse.gov.uk/ddir/ та є відкритим для ознайомлення.

У 2001 р. покарання у вигляді дискваліфікації було введено і до законодавства Російської Федерації. Як свідчать останні статистичні дані, у РФ кількість дискваліфікованих за 2008 р. склала 1, 3 тис. осіб [2].

Правове регулювання дискваліфікації регламентується Кодексом РФ про адміністративні правопорушення від 30 грудня 2001 р. № 195-ФЗ, статтями 20, 20¹, 20⁴ Федерального Закону «Про неплатоспроможність (банкрутство)» від 26 жовтня 2002 р. № 127-ФЗ, статтями 83, 84 Трудового кодексу РФ від 30 грудня 2001 р. № 197 та постановою Уряду РФ «Про формування і ведення реєстру дискваліфікованих осіб» від 11 листопада 2002 р. № 805 (у редакції постанов Уряду РФ від 2 серпня 2005 р. № 483, 8 серпня 2009 № 652).

У новій редакції Кодексу законів про адміністративні правопорушення РФ від 30 грудня 2001 р. № 195-ФЗ дискваліфікація розглядається як вид адміністративного покарання, яке полягає в обмеженні фізичної особи права обіймати керівні посади у виконавчому органі управління юридичної особи, входити до ради директорів, здійснювати підприємницьку діяльність з управління останньою, а також управління нею в інших випадках, передбачених законодавством (ч. 1 ст. 3. 11). Вона поширюється виключно на фізичних осіб (у тому числі фізичних осіб-підприємців). Дискваліфікація може застосовуватися до осіб, які заміщують посади федеральної державної цивільної служби, посади державної цивільної служби суб'єкта РФ, посади муніципальної служби, до осіб, що здійснюють організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції в органі юридичної особи, до членів ради директорів (наглядової ради), до осіб, що здійснюють підприємницьку діяльність без утворення юридичної особи, а також до осіб, що займаються приватною практикою (ч. 3 ст. 3. 11 КЗпАП РФ). На відміну від права Великої Британії у Російській Федерації дискваліфікація може застосовуватися тільки як основне покарання (ч. 1 ст. 3. 3 КЗпАП РФ).

Після внесення змін до КЗпАП РФ у 2009 р. перелік підстав, за якими передбачається покарання у вигляді дискваліфікації було значно розширено (з 8 складів правопорушень до 25). Умовно всі випадки застосування дискваліфікації можна поділити на такі групи: 1) порушення законодавства про державну реєстрацію

¹ Секретар держави Міністерства бізнесу, інновацій та вмінь (*Department for Business, Innovation & Skills*).

юридичних осіб та індивідуальних підприємців (ч. 4 ст. 14. 25); 2) порушення корпоративного законодавства: ненадання чи несвоєчасне надання документів у спорі, пов'язаному зі створенням юридичної особи, управлінням нею чи участю в ній (ст. 14. 36); порушення вимог законодавства про порядок підготовки і проведення загальних зборів акціонерів, учасників товариств з обмеженою (додатковою) відповідальністю і власників інвестиційних паїв закритих пайових інвестиційних фондів (ст. 15. 23. 1); 3) порушення законодавства на ринку цінних паперів: використання службової інформації на ринку цінних паперів (ст. 15. 21); порушення правил ведення реєстру на ринку цінних паперів (ч. 1 та ч. 2 ст. 15. 22); порушення вимог законодавства, що стосуються розкриття інформації на ринку цінних паперів (ч. 1 та 2 ст. 15. 19); порушення вимог законодавства РФ, що стосується діяльності професійних учасників ринку цінних паперів, акціонерних інвестиційних фондів, НПФ, управляючих компаній акціонерних інвестиційних фондів, ПФ та НПФ, спеціалізованих депозитаріїв акціонерних інвестиційних фондів та НПФ (частини 1–7, 9–11 ст. 15. 29); маніпулювання цінами на ринку цінних паперів (ст. 15. 30); 4) порушення законодавства про банкрутство: фіктивне чи умисне банкрутство (ст. 14. 12); неправомірні дії при банкрутстві (ст. 14. 13); дискваліфікація арбітражних керуючих (ч. 2 ст. 20. 4 Федерального закону «Про неплатоспроможність (банкрутство)» від 26 жовтня 2002 р.); 5) порушення антимонопольно-конкурентного законодавства: обмеження конкуренції органами влади, органами місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 14. 9); зловживання домінуючим становищем на товарному ринку (ст. 14. 31); укладення такої угоди, що обмежує конкуренцію, здійснення узгоджених дій, що обмежують конкуренцію, координація економічної діяльності (ст. 14. 32); недобросовісна конкуренція (ч. 2 ст. 14. 33); неподання відомостей чи подання завідомо неправдивих відомостей про свою діяльність суб'єктами природних монополій та (чи) організаціями комунального комплексу (ч. 2 ст. 19. 8. 1); 6) порушення порядку ціноутворення (ч. 1 та 2 ст. 14. 6); 7) порушення законодавства на ринку фінансових послуг: незаконні дії по отриманню чи розпорядженню інформацією, що складають кредитну історію (ст. 5. 53); незаконне отримання чи надання кредитного звіту (ст. 14. 29); ненадання інформації до федерального органу виконавчої влади у сфері фінансових ринків (ст. 19. 7. 3); 8) незаконна видача чи обіг документів, що посвідчують грошові та інші зобов'язання (ст. 15. 24. 1); 9) порушення законодавства про освіту: порушення права на освіту та передбачених законодавством РФ у сфері освіти прав і свобод осіб, що навчаються, та вихованців освітніх організацій (ч. 3 ст. 5. 57); порушення вимог щодо ведення освітньої діяльності та організації освітнього процесу (ч. 3 та 6 ст. 19. 30); 10) порушення законодавства про працю та охорону праці (ч. 2 ст. 5. 27); 11) порушення законодавства про державний кадастровий облік нерухомого майна та кадастрову діяльність (ч. 4 ст. 14. 35); 12) невиконання в строк законного припису (постанови, подання, рі-

шення) органу (посадової особи), що здійснює державний нагляд (контроль) (ст. 19. 5). Отже, порівняно із законодавством Великої Британії перелік підстав, за якими застосовується цей вид покарання, є значно ширшим.

Позовна давність притягнення особи до дискваліфікації за вчинення адміністративного правопорушення — не пізніше одного року з дня його вчинення, а при тривалому адміністративному правопорушенні — одного року з дня його виявлення (ч. 3 ст. 4. 5 КЗпАП РФ).

Дискваліфікація може встановлюватися на строк від шести місяців до трьох років (ч. 2 ст. 3. 11 КЗпАП РФ). Справи про дискваліфікацію розглядаються виключно у судовому порядку (ч. 1 ст. 3. 11). Оскільки у Російській Федерації відсутні адміністративні суди, компетенцію щодо розгляду зазначених справ поділено між районними, арбітражними та мировими суддями (ч. 2 ст. 23. 1 КЗпАП РФ).

У разі порушення судового рішення про дискваліфікацію особи у ст. 14. 23 КЗпАП РФ передбачено негативні наслідки як для дискваліфікованої особи за здійснення нею діяльності з управління юридичною особою протягом строку дискваліфікації (адміністративний штраф у розмірі 5 тис. руб.), так і для юридичної особи, яка уклала з дискваліфікованою особою договір (контракт) на управління юридичною особою, та рівною мірою за незастосування наслідків його припинення (адміністративний штраф у розмірі до 100 тис. руб.). На відміну від Великої Британії законодавство Російської Федерації не передбачає випадки, коли дискваліфікована особа може залишатися на посаді. Відповідного до п. 8 ч. 1 ст. 83 Трудового кодексу РФ дискваліфікація є підставою припинення трудового договору, якщо вона виключає можливість виконання обов'язків за трудовим договором.

У Російській Федерації також ведеться реєстр дискваліфікованих осіб. Відповідно до п. 2 постанови Уряду РФ «Про формування і ведення реєстру дискваліфікованих осіб» від 11 листопада 2002 р. ці функції покладено на Міністерство внутрішніх справ РФ.

Українському законодавству поняття «дискваліфікація директорів товариств» невідоме.

Схожим із дискваліфікацією є такий адміністративно-правовий інститут, як атестація державних службовців, що застосовується при регулюванні державно-службових відносин. Відповідно до абз. 3 п. 12 Положення про проведення атестації державних службовців, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. № 1922, у разі прийняття рішення про невідповідність державного службовця займаній посаді атестаційна комісія рекомендує керівникові перевести цього державного службовця за його згодою на іншу посаду, що відповідає його професійному рівню, або звільнити із займаної посади.

Близькими до дискваліфікації є також обмеження, що містяться у банківському законодавстві та поширюються на осіб, які призначаються на посади керівників банків. Відповідно до абз. 2 пп. г п. 3.1. Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 17 липня 2001 р. № 275, керівники банку повинні мати бездоганну ділову репутацію. На зазначені посади не можуть бути призначені особи, які були керівниками банків, що визнані відповідно до чинного законодавства України банкрутами або щодо яких Національний банк прийняв рішення про ліквідацію чи про відкликання банківської ліцензії, та особи, які притягувалися до кримінальної відповідальності або були звільнені за вимогою Національного банку.

Неважко помітити, що між дискваліфікацією і таким покаранням, як обмеження права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, передбаченого ст. 55 КК України, є багато спільного. Ці заходи мають спільну юридичну природу, але обмеження права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю за своїм внутрішнім змістом ширше за дискваліфікацію. Інша відмінність між цими заходами полягає в тому, що обмеження права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю застосовується лише за вчинення злочину, передбаченого кримінальним законом. Дискваліфікація за своєю сутністю має адміністративний характер, застосовується за вчинення адміністративного правопорушення, а тому, на нашу думку, є заходом адміністративної відповідальності.

Вважаємо, що норми стосовно дискваліфікації директорів слід закріпити у Кодексі України про адміністративні правопорушення за аналогією із законодавством Російської Федерації. Що ж до процедурних моментів застосування дискваліфікації до директорів товариства, то, на наш погляд:

1) частину 1 ст. 24 КУпАП слід доповнити п. 8 та закріпити дискваліфікацію як вид адміністративного стягнення, що застосовується за вчинення адміністративного правопорушення;

2) у будь-якому разі дискваліфікація директорів має бути закріплена за порушення: а) *корпоративного законодавства*: ненадання чи несвоєчасне надання документів акціонерам (учасникам) товариства, право на отримання яких передбачено законом; порушення вимог законодавства про порядок підготовки і проведення загальних зборів акціонерів, учасників ТОВ та ТДВ; порушення законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб та індивідуальних підприємців (подання державному реєстратору відомостей, які завідомо є недостовірними); б) *законодавства на ринку цінних паперів*: за інсайдерську діяльність, маніпулювання цінами, систематичне порушення обов'язків щодо розкриття інформації на ринку цінних паперів; в) *законодавства про банкрутство*: неподання заяви про порушення справи про бан-

крутство у випадках, передбачених ч. 5 ст. 7 Закону України «Про неплатоспроможність»; якщо директор своїми діями перешкоджає виконанню обов'язків арбітражного керуючого; дискваліфікація має також застосовуватися до арбітражних керуючих за порушення ними своїх обов'язків; г) *антимонопольно-конкурентного законодавства*: здійснення недобросовісної конкуренції; зловживання монопольним становищем;

3) стягнення у вигляді дискваліфікації може покладатися як у судовому, так і позасудовому порядку (вичерпний перелік останніх має бути визначено в КУпАП). За незначні за своїми правовими наслідками адміністративні правопорушення дискваліфікація може покладатися Держкомпідприємництва, ДКЦПФР, Державним департаментом з питань банкрутства чи Антимонопольним комітетом України;

4) дискваліфікація має застосовуватися як основне, так і додаткове адміністративне стягнення. Відповідні зміни повинні бути внесені до ст. 25 КУпАП;

5) строк дискваліфікації повинен встановлюватися від шести місяців до трьох років, якщо дискваліфікація є додатковим стягненням, та від двох до п'яти років, якщо вона є основним стягненням. При накладенні дискваліфікації суд чи інший уповноважений орган має враховувати тяжкість учиненого правопорушення. Строк дискваліфікації належить обчислювати з дня набрання чинності рішення суду чи уповноваженого органу;

6) облік дискваліфікованих осіб має здійснюватися Держкомпідприємництва шляхом ведення відповідного реєстру. Суддя (чи інший орган, який накладає стягнення у вигляді дискваліфікації) зобов'язаний надсилати копію судового рішення (рішення) про дискваліфікацію директора до зазначеного органу і нести відповідальність у разі порушення цього обов'язку. В реєстрі повинні вказуватися такі відомості щодо дискваліфікованої особи: прізвище, ім'я, по батькові, рік і місце народження, місце проживання; в якій організації і на якій посаді вона працювала під час учинення правопорушення; дата його учинення, сутність і кваліфікація; строк дискваліфікації; дата початку і закінчення строку дискваліфікації. Інформація, що міститься в реєстрі, повинна бути відкритою, виписки щодо конкретних дискваліфікованих осіб заінтересовані особи мають право отримати за плату;

7) до статті 24 КЗпП слід унести зміни такого змісту: при укладенні трудового договору з особою на здійснення діяльності з управління юридичною особою власник або уповноважений ним орган зобов'язаний запросити інформацію про її дискваліфікацію в органі, що веде реєстр дискваліфікованих осіб; ст. 40 КЗпП слід доповнити нормою, яка б передбачала, що трудовий договір з директором товариства повинен бути розірваний власником або уповноваженим ним органом у разі накладення на нього покарання у вигляді дискваліфікації;

8) за порушення норм про дискваліфікацію мають нести відповідальність дискваліфікована особа разом із роботодавцем. Дискваліфікована особа, яка

бере участь у процесі управління товариством, несе додаткову особисту майнову відповідальність за його боргами, що виникли за період, протягом якого вона брала участь в управлінні. На юридичну особу, яка уклала з дискваліфікованою особою договір (контракт) на управління юридичною особою, та рівною мірою за незастосування наслідків його припинення має накладатися адміністративний штраф.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кібенко О. Р. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України / О. Р. Кібенко. — Х. : Страйд, 2005. — 432 с.
2. Обзор деятельности федеральных судов общей юрисдикции и мировых судей в 2008 году // Судебный департамент при Верховном Суде РФ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://www.cdep.ru/index.php?id=5&pg=1>
3. Campbell C. International liability of corporate directors [2007] I. / Christian Campbell. — Yorkhill Law Publishing. — 2007. — 396 p.
4. Cases and materials on company law. Andrew Hicks & S. H. Goo. — Oxford University Press. — Sixth Ed. — 2008. — 688 p.
5. Cocks L. The efficacy of directors' disqualification undertakings / Leyanda Cocks // Insolvency Law Forum [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // http://www.insolvencylawforum.co.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=165:the-efficacy-of-directors-disqualification-undertakings-&catid=8:opinion-posts&Itemid=20
6. Company Directors Disqualification Act 1986 (Chapter 46) // Office of Public Sector Information [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1986/pdf/ukpga_19860046_en.pdf
7. Girgis J. Corporate Directors' Disqualification: The New Canadian Regime? / Jassmine Girgis // Alberta Law Review. 2009. — 37 p. // Social Science Research Network // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: papers.ssrn.com/sol3/Delivery.../SSRN_ID1428905_code768740.pdf?
8. Griffin S. Company Law — Fundamental Principles / Stephen Griffin. — Fourth ed. — Edinburg: Pearson Education Limited. — 2006. — 478pp+lvii.
9. Hirte H. Directors' disqualification and creditor protection / Heribert Hirte & Tim Lanzius and Sebastian Mock. — P. 254–279 // Legal Capital in Europe ed. by Marcus Lutter // European Company and Financial Law Review. — 2006 (November). — Special Volume 1. — 701 p.
10. Insolvent Companies (Disqualification of Unfit Directors) Proceedings Rule // Office of public Sector Information [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uk-legislation.hmso.gov.uk/si/si1987/Uksi_19872023_en_1.html

11. Mayson, French & Ryan on. Company Law / Derek French, Stephen W. Mayson & Christopher L. Ryan. — 24th Edition (2007–2008). — N. Y. : Oxford University Press. — 697 p.

12. Mülbert P. A Synthetic View of Different Concepts of Creditor Protection, or: A High-Level Framework for Corporate Creditor Protection / Peter O. Mülbert // European Business Organization Law Review. — 2006. — Vol. 7. — Issue 1. — P. 357–408.

13. Report of the Company Law Committee on Company Law Amendment: Presented to Parliament by Command of His Majesty. Cmd. 2657 (1926) // Takeovers Panel [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.takeovers.gov.au/display.asp?ContentID=529>

14. Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe. — Brussels: Commission of the European Communities, 2002. — 161 p. // Europe. Gateway to European Union [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/index.htm

15. Richards E. Director Disqualification Proceedings in the UK — The Facts // Eleonor Richards / Ezin Articles [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://ezinearticles.com/?Director-Disqualification-Proceedings-in-the-UK---The-Facts&id=2570088>

16. Seally L. Cases and Materials in Company Law // Len Seally, Sarah Worthington. — Oxford university press. — 2007. — 720 p.

17. The Insolvency Service Annual Report & Accounts 2008–09 // The Insolvency Service [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.insolvency.gov.uk/pdfs/annual2008-09web.pdf

18. Walters A. Directors disqualification and bankruptcy restrictions / Adrian Walters, Malcolm Davis-White. Sweet & Maxwell Limited. — 2005. — 851 p.

ДИСКВАЛИФИКАЦИЯ КАК ФОРМА ОТВЕТСТВЕННОСТИ ДИРЕКТОРОВ КОМПАНИЙ

Хорт Ю. В.

Посвящено исследованию такой формы ответственности директоров компаний, как дисквалификация. Проанализированы сущность, правовая природа, функции дисквалификации директоров компаний, а также механизм его реализации. Проведен сравнительный анализ законодательства Великобритании и России.

Ключевые слова: ответственность директоров, дисквалификация, директор, хозяйственное общество, компания.

**DISQUALIFICATION AS A FORM
OF THE COMPANIES DIRECTORS RESPONSIBILITY**

Hort U. V.

The article is devoted to the research of such form of responsibility of companies directors as disqualification. The essence, legal nature and functions of companies directors disqualification and also mechanism of its realization have been analyzed by the author. A comparative analysis of the legislation of Great Britain and Russia has been conducted.

Key words: directors' responsibility, director, business association, company.

УДК 346. 543: 368

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ:
ПЕРЕХІД ДО ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНОГО (ПРУДЕНЦІЙНОГО)
РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

І. Б. Чайкін, кандидат юридичних наук

Науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

Досліджено необхідність переходу до іншої моделі правового регулювання на ринках фінансових послуг. Запропоновано перехід до попереджувального регулювання.

Ключові слова: державне регулювання, ринки фінансових послуг, страхування.

Актуальність проблеми. Сучасні кризові явища в економіці та суспільстві ставлять на перше місце питання державного регулювання економікою. Найбільш уразливими до економічних потрясінь є ринки фінансових послуг. При цьому саме ринок страхових послуг виконує подвійну функцію: з одного боку, він сам підпадає під різноманітні ризики, а з другого — його завданням є захист фінансових ризиків.

Необхідність розроблення зазначеної проблематики зумовлена відсутністю як в дореволюційні часи, радянський період та період трансформації України у світові ринки фінансових послуг комплексних досліджень ринку страхових послуг, оскільки цілком зрозуміло, що за роки незалежності інститут страхування зробив величезний крок у своєму розвитку від державної вузькоспеціалізованої монополії до високотехнологічного ринку.